

APSAUGINKŲ SAVYBIŲ, TURINČIŲ ĮTAKOS PROFESINĖS VEIKLOS EFEKTYVUMUI, VERTINIMAS

Doc. dr. Stanislavas Dadelo

Vilniaus Gedimino technikos universiteto Humanitarinio instituto Kūno kultūros katedra
Saulėtekio al. 11, LT–10223 Vilnius
Telefonas (+3705) 2698695
Elektroninis paštas sta.da@takas.lt

Pateikta 2004 m. lapkričio 10 d.

Parengta spausdinti 2004 m. gruodžio 18 d.

Pagrindinės sąvokos: apsaugos darbuotojai, profesinis vertinimas.

Santrauka

Straipsnio tikslas buvo nustatyti, kaip apsaugos darbuotojai ir jų vadovai vertina įvairių žmogaus savybių įtaką apsaugos darbuotojo profesinės veiklos efektyvumui. Tyrimai atlikti privačioje saugos tarnyboje. Tyrimuose dalyvavo 33 vadovaujantys darbuotojai (1 grupė) bei 102 apsaugos darbuotojai (2 grupė), tiesiogiai užtikrinantys saugumą saugomuose objektuose. Buvo atlikta anketinė apklausa. Anketa sudaryta iš uždarytų klausimų su kiekybiniais atsakymais. Vertinamos savybės suskirstytos į grupes pagal pobūdį: socialinės, psichinės ir biologinės. Tyrimo rezultatai parodė, kad vertintoms apsaugos darbuotojo savybėms keliami aukšti reikalavimai. Apklauso dalyvių nuomone, visos vertintos savybės yra svarbios sėkmingai profesinei veiklai, jas galima suskirstyti pagal jų svarbą profesinei veiklai į šešias kategorijas: būtinos, labai reikalingos, reikalingos, nebūtinos, nereikalingos ir netinkamos. Apsaugininko profesinė veikla siejama su didele atsakomybe ir rizika. Tirtų grupių nuomonės šiuo klausimu panašios. Abiejų grupių visi tirti veiksniai buvo aukštai įvertinti. Parenkant šiuos srities darbuotojus, tikslinga naudoti mūsų taikytą metodą, tai padės tikslingiau atrinkti tinkamus darbuotojus, ugdyti jų profesijai svarbias ypatybes.

Įžanga

V. Šernas (1998) [19] profesiją apibūdina kaip nuolatinės veiklos rūšį, kuriai reikia specialaus pasirengimo ir kuri yra pragyvenimo šaltinis. Taip pat ši sąvoka apibrėžiama ir tarptautinių žodžių žodyne [20]. R. Adamonienė ir kt. (2001) [1] profesiją apibrėžia kaip nuolatinę žmogaus atliekamą darbinės veiklos rūšį, kuri reikalauja tam tikro formalaus išsilavinimo ir parengtumo. R. Laužackas [11] teigia, kad profesija – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinį apsirūpinimą ir aktyvaus įsitraukimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas. Apsaugos darbuotojo profesijos sąvoka Lietuvoje atsirado nuo 1994 m. [5], tuo tarpu policijos atsiradimas siejamas su Lietuvos nepriklausomybės atkūrimu.

Apsaugos verslo atsiradimas siejamas su teisėsaugos privatizacijos procesais [10]. Paskutinis Lietuvos raidos dešimtmetis siejamas su valstybinių institucijų reformomis ir ren gimusi stojimui į Europos Sąjungą. Šie procesai nulėmė policinių struktūrų personalo mažinimą [14]. Tokiu būdu policija priversta atsisakyti jai nebūdingų funkcijų, kurias perima pri vatus sektorius. Lietuvoje formuojasi privačios struktūros, vykdančios policines funkcijas. Savarankiškai, be valstybinių policinių struktūrų, privačios organizacijos negali efektyviai veikti. Tikrai gerai suderintas privačių ir valstybinių struktūrų bendradarbiavimas gali užtikrinti kokybišką visuomenės saugumą.

Lietuvos Respublikos profesijų klasifikatoriuje [12] apsaugos darbuotojo profesija pri skiriama penktai „Aptarnavimo sferos ir prekybos darbuotojų“ grupei, o policijos pareigūnai – nulinei „Ginkluotų tarnybų“ grupei. Dabartinis Lietuvių kalbos žodynas [9] apsaugą apibū dina kaip apsaugojimą, gynimą. Kitą apibrėžimą duoda apsaugos specialistai [4] – visų rū šių nuostolių, atsirandančių dėl kokių nors priežasčių, prevencija. Policiją Lietuvių kalbos žodynas [9] apibūdina kaip administracinius ginkluotus organus, visuomenės saugumui bei viešai tvarkai palaikyti. Nors šios profesijos pagal savo apibūdinimą, funkcijas ir klasifikaciją skiriasi, tačiau turi ir daug panašumų. Apsaugos darbuotojo, kaip ir policininko, profesija si eijama su įvairaus pobūdžio pavojais. Apsaugos darbuotojas, kaip ir policininkas, privalo ge bėti priimti greitus ir teisingus sprendimus, veikti žaibiškai ir tiksliai, turi būti psichiškai ir fi zikiškai stiprus ir ištvermingas. Geras fizinis parengtumas yra profesinės veiklos sėkmės pa grindas. Kaip rodo moksliniai tyrimai, gera sveikata ir geras fizinis parengtumas teigiamai veikia žmogaus psichiką ir intelektą [2]. Kaip matome, policinių struktūrų pareigūnų ir priva taus apsaugos darbuotojo profesinės veiklos turi esminių panašumų. Policijoje ir apsaugos versle darbdaviai susiduria su personalo atrankos problemomis. Darbdavys prisiima didelę atsakomybę priimdamas į šį darbą žmogų. Asmuo, netinkamas policininko arba apsaugi ninko profesijoms ir nepakankamai gerai joms parengtas, yra pavojaus ir blogo įvaizdžio šaltinis. Dėl savo psichinių, biologinių arba socialinių savybių jis gali sukelti didelių materiali nių ir net žmogiškųjų išteklių nuostolių. Kyla **problema** – ištirti, kokios žmogaus savybės yra prioritetinės apsaugininko ir policinių struktūrų darbuotojo profesinėje veikloje. Lietuvos pri vatus ir valstybiniai darbdaviai priversti patys kurti arba adaptuoti kitų šalių tokio pobūdžio profesinės veiklos darbuotojų atrankos ir vertinimo principus bei standartus. Mokslinių darbų, tyrinėjančių veiksnų sistemos, veikiančios sukarintų tarnybų darbuotojų profesines kompetencijas, Lietuvoje neaptikome. Tokie tyrimai gali padėti ieškoti metodų, kaip geriau atrinkti darbuotojus ypač svarbioms ir pavojingoms užduotims vykdyti.

Tyrimų **objektas** – asmenų, dirbančių apsaugos versle, nuomonė apie savybes, reika lingas apsaugos darbuotojo profesijai. Straipsnio **tikslas** – nustatyti, kaip apsaugos dar buotojai ir jų vadovai vertina atskirų žmogaus savybių (mikroveiksnų) ir savybių grupių (makroveiksnų) įtaką apsaugos darbuotojo profesinės veiklos efektyvumui.

Tyrimo organizavimas ir metodika

Tyrimai atlikti 2003 m. sausio–vasario mėnesiais Lietuvos UAB „Falck Security“ saugos tarnyboje. Tyrimo metu Lietuvos UAB „Falck Security“ saugos tarnyboje dirbo apie 1000 darbuotojų. Tiriamąją imtį sudarė dvi grupės: 1 grupė – 102 apsaugos darbuotojai, vykdan tys objektų fizinę apsaugą; 2 grupė – 33 darbuotojai, einantys vadovaujamas pareigas. Buvo atlikta anketinė apklausa. Anketoje vertinamos savybės skirstomos į socialines, psichines ir biologines remiantis skandinavų autorėmis A. Riising, B. Steinrud (1986) [15] (1 pav.). An keta sudaryta iš uždarų klausimų su pateiktais atsakymais (dešimties balų vertinimas) ir su skirstyta į penkias savybių vertinimų kategorijas: būtinos, labai reikalingos, reikalingos, ne reikalingos ir netinkamos (1 lentelė).

Apdorojant gautus duomenis, buvo taikomi matematinės statistikos metodai [18; 19]. Skaičiuodami naudojome kompiuterines programas EXCEL ir STATISTICA.

Tyrimo rezultatai

Tirtų grupių socialiniai rodikliai. Tyrimuose dalyvavusios apsaugininkų ir jų vadovų grupės savo kokybiniais rodikliais buvo patikimai skirtingos (2 lentelė).

1-ą grupę pagal amžių ($26,33 \pm 5,97$ metų) galima priskirti „*stabilizacijos substadijai*“ [16], kai asmuo patvirtina savo profesinio pasirinkimo adekvatumą. Šios grupės išsilavinimo rodiklis pasižymėjo didele sklaida (68,06 proc.), 47,27 proc. šios grupės tiriamųjų turėjo vidurinį, o 16,36 proc. – aukštąjį išsilavinimą. 2-ą grupę pagal amžių ($34,88 \pm 5,72$ metų) galima priskirti prie „*konsolidacijos substadijos*“ [16], kai asmuo, užsitikrinęs turimas pozicijas, pradeda kopti karjeros laiptais. 2-os grupės 72,73 proc. tiriamųjų turėjo aukštąjį, o likusieji – nebaigtą aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą.

Abiejų tirtų grupių darbo stažo rodikliai pasižymėjo labai didele sklaida, kuriai turi įtakos socialinė padėtis Lietuvoje (ekonomikos nestabilumas ir nedarbo lygis). Apklausoje dalyvaujančios grupės pasižymėjo skirtingu darbo stažu apsaugos versle ir panašaus pobūdžio darbe (sukarintose struktūrose) (1 grupė – $3,31 \pm 2,49$ metų, 2 grupė – $8,71 \pm 4,32$ metų). Apsaugos verslas Lietuvoje oficialiai pasidėjo 1993–1994 metais [10]. Nemažai asmenų, dalyvavusių mūsų tyrimuose, yra apsaugos verslo Lietuvoje kūrimo dalyviai, tai liudija aukštą apklaustųjų profesionalumo ir kompetencijos lygį.

Makroveiksnių vertinimas. Tyrimai parodė, kad 1 grupės tiriamieji kaip būtina sąlygą sėkmingai profesinei veiklai išskyrė ir įvertino tris veiksnius: aukštus psichikos rodiklius, gerą profesinį pasirengimą ir gerą fizinį parengtumą (3 lentelė, 2 pav.). Socialinius veiksnius ir fizinio išsivystymo rodiklius 1 grupės tiriamieji įvertino žemesniais balais. 2 grupės atstovai, kaip būtina profesinės veiklos sėkmės sąlygą, įvertino tik aukštus psichikos rodiklius. Aukštus profesinio pasirengimo ir fizinio treniruotumo rodiklius jie įvertino kaip labai reikalingą sėkmingos apsaugininko profesinės veiklos sąlygą. Socialinius ir fizinio išsivystymo rodiklius 2 grupė įvertino tik kaip sėkmingos profesinės veiklos būtina sąlygą. Vadovai, turėdami daugiau profesinės patirties, labiau vertino psichines apsaugininko savybes ir į pirmą vietą išskyrė dėmesio koncentravimą (sugebėjimą vertinti aplinkybes bei priimti teisingus sprendimus). Asmens savybes, lemiančias gebėjimą atlikti profesinius veiksmus (profesinės žinios ir mokėjimai: tarnybinės instrukcijos, teisės pagrindai, kriminalistikos pagrindai, pirmoji pagalba, priešgaisrinės saugos pagrindai, specialioji taktika, ginklo ir kovinių veiksmų valdymas, užsienio kalbos mokėjimas), vadovai vertina mažesniu balu ($8,02 \pm 0,87$ balo). 2 grupės atsakymai pasižymėjo didesne sklaida, tai galima paaiškinti platesne vadovų profesine specializacija. Vadovų vidutinis visų tirtų savybių vertinimas buvo nežymiai žemesnis nei apsaugininkų ($d=0,89$, $p>0,05$). Apsaugininkai savo vertinimus mažiau diferencijavo, jų vertinimų sklaida vidutiniškai buvo dvigubai mažesnė nei vadovų vertinimų sklaida. Abiejų grupių tiriamieji žemiausiai įvertino socialinius ir fizinio išsivystymo rodiklius. Tai galima paaiškinti tuo, kad šie rodikliai neturi didelės įtakos apsaugininko profesinės veiklos sėkmei ir efektyvumui, tačiau daro įtaką apsaugos tarnybos įvaizdžiui. Žmogus su geru fiziniu išsivystymu ir aukšta erudicija geriau vertinamas aplinkinių, o tai padeda teigiamam apsaugos įvaizdžio kūrimui. Vienas iš pagrindinių apsaugos uždavinių yra atbaidyti potencialius pažeidėjus nuo saugomų objektų [13]. Teigiamas apsaugos įvaizdis turi įtakos šiam veiksmui. Būtina atkreipti dėmesį į vadovų vertinimų ekstravertiškumo, o apsaugininkų vertinimų – intravertiškumo požymius, tai atsispindi vertinimų rodikliuose, todėl tirtų grupių vertinimai turi subjektyvumo bruožų.

Psichikos veiksnių vertinimas. Tirtų grupių nuomone, didžiausią įtaką apsaugininko profesinės veiklos sėkmei turi psichikos savybės (4 lentelė, 3 pav.). 1 ir 2 grupių manymu, svarbiausia psichikos savybė – dėmesio koncentravimas (gebėjimas greitai ir teisingai skirti daiktų, reikšmių bei veiksmų savybes).

2 grupės tiriamieji aukštais balais įvertino dėmesio koncentravimą ($9,36 \pm 0,99$) ir ypač žemais balais įvertino agresyvumą ($0,64 \pm 0,78$), kaip apsaugininko profesinei veiklai netinkamą savybę. Agresyvumas literatūroje įvardijamas kaip priešiškas elgesys. 1 grupė agresy-

vumą taip pat įvertino kaip žalingą savybę ($1,53 \pm 1,43$). Reikėtų atkreipti dėmesį į labai didelę apsaugininkų ir vadovų agresyvumo vertinimo sklaidą (93,74 proc. ir 121,86 proc.). Tai galima paaiškinti nevienodu agresyvumo savybės supratimu. Analizuojant psichinių savybių vertinimus, nustatytas abiejų grupių atsakymų sklaidos panašumas.

Profesinio parengtumo veiksmų vertinimas. Profesinis parengtumas buvo įvertintas irgi kaip būtina apsaugininko profesinės veiklos sėkmės sąlyga. Apsaugininko darbas turi visus profesijos skiriamuosius bruožus, kuris reikalauja iš asmens specifinių savybių, žinių ir mokėjimų. Visuomenėje yra susiformavusi nuomonė, kad apsaugininko profesijai pakanka tik gero fizinio išsivystymo ir parengtumo. Anketoje profesinis pasirengimas buvo apibūdintas kaip teorinių žinių, mokėjimų ir praktinių įgūdžių kompleksas (5 lentelė). Tirtų grupių profesinio pasirengimo vertinimas vidutiniškai nesiskiria, tačiau analizuojant atskirus profesinio pasirengimo veiksmus, nustatytas kokybinis atsakymų skirtumas. Abi grupės aukščiausiai įvertino profesinių žinių įgijimą. Vertinant profesines žinias, abiejų grupių atsakymų skirstiniai panašūs (4 pav.). Kitų veiksmų vertinimai patikimai skiriasi. 1 grupės tiriamieji profesinio parengtumo veiksmus paskirstė taip: ginklo valdymas, profesinės žinios, koviniai veiksmai, užsienio kalbos mokėjimas. Apsaugininkai aukščiausiai vertina ginklo valdymą. Lietuvoje apsaugos darbuotojų ginklo naudojimo atvejų yra mažai, tačiau ginklas suteikia saugumo ir pasitikėjimą savimi jausmą. Todėl apsaugos darbuotojai sutelkia dėmesį į ginklą, tokia nuostata gali sukelti pavojų, tai gali būti nepakankamai gero profesinio rengimo padarinys. 2 grupė ginklo valdymui teikė mažesnę reikšmę. Kaip svarbiausią veiksnį 2 grupė įvertino profesines žinias o antru pagal svarbumą – kovinių veiksmų įvaldymą. Kovinių veiksmų įvaldymo svarbą tirtos grupės įvertintino patikimai skirtingai ($p < 0,001$) (4 pav.). Mokslinių tyrimų duomenimis [3], didesnę saugumą profesinėje veikloje policininkams garantuoja geras specialus fizinis pasirengimas ir kovinių veiksmų įgūdžiai. 1 ir 2 grupių skirtingus profesinio parengtumo kokybinius vertinimo rodiklius galima paaiškinti skirtinga profesine patirtimi bei skirtingomis nuostatomis.

Fizinio parengtumo veiksmų vertinimas. Fizinį parengtumą tirtos grupės vertino labai skirtingai ($p < 0,001$), 1 grupė įvertino kaip būtiną, o 2 grupė – kaip labai reikalingą sąlygą (3 lentelė). Fizinis parengtumas – tai sugebėjimas patikimai atlikti darbą [7; 8]. Tirtų grupių tiriamieji nurodė keturias profesinėje veikloje svarbiausias apsaugininko fizines ypatybes: ištvermę, greitumą, vikrumą ir galingumą (6 lentelė). Analizuojant fizinių ypatybių vertinimų kokybinius rodiklius, nustatyta vadovų vertinimų didesnė sklaida (6 lentelė, 5 pav.). Tai galima paaiškinti tuo, kad dalis tyrimuose dalyvavusio vadovaujančio personalo neturėjo apsaugininko profesijos praktinės patirties ir dirba tiktai apsaugos verslo administravimo arba komercijos srityse. 1 grupės vertinimai pasižymėjo mažesne sklaida. Tai galima paaiškinti apsaugininkų profesine patirtimi. Mokėjimo ir noro vykdyti profesinę veiklą nepakanka, būtina gebėti ją atlikti. Kovinių veiksmų ir ginklo įvaldymas be gero fizinio parengtumo yra sunkiai įmanomi, todėl visi šie apsaugininko fizinio parengtumo veiksniai vienodai svarbūs. Įtakos apsaugininko fizinio parengtumo vertinimams turėjo nepakankamos žinios apie kūno kultūrą ir fizinį rengimą.

Socialinių veiksmų vertinimas. Socialinių veiksmų, darančių įtakos apsaugininko profesinės veiklos sėkmei, vertinimo vidutiniai rodikliai tiriamų grupių buvo patikimai skirtingi ($p < 0,001$). 1 grupė aukštus socialinius rodiklius įvertino kaip labai reikalingus, o 2 grupė – kaip reikalingus apsaugininko profesinei veiklai. Nors tirtų grupių vertinimų kiekybiniai rodikliai patikimai skiriasi, tačiau vertintos savybės išsirikavo ta pačia tvarka. 1 ir 2 grupės kaip svarbiausią socialinio veiksnio sąlygą įvardijo sportavimo patirtį (6 lentelė, 5 pav.). 2 grupė sportavimo patirtį įvertino kaip labai reikalingą, o 1 grupė – kaip būtiną apsaugininko profesinės veiklos sąlygą. Apsaugininko sportavimo patirties neturėjimą abi tiriamosios grupės įvertino neigiamai ($3,27 \pm 2,10$ balo ir $3,18 \pm 2,07$ balo). Sportavimas ugdo psichines ir fizines savybes, būtinas apsaugininko profesijai. Tirtos grupės skirtingai įvertino išsilavinimo įtaką apsaugininko profesinei veiklai ($p < 0,001$). 2 grupė mano, kad apsaugininko profesijai geriausiai tinka spec. vidurinis išsilavinimas o 1 grupė mano, kad aukštesnysis išsilavinimas.

Apsaugininko profesija reikalauja labai skirtingų žinių ir aukštos erudicijos. Pasaulyje apsaugininko profesijai vyrauja spec. vidurinio išsilavinimo reikalavimai. Skirtingai 1 ir 2 grupės ($p < 0,001$) įvertino ir kilmės iš kaimo arba miesto įtaką apsaugininko profesinei veiklai. Nors ši savybė tiesioginės įtakos apsaugininko profesinei veiklai neturi, respondentai jai suteikė pakankamai didelę reikšmę. Tai liudija apie Lietuvos kaimo ir miesto socialinį ir kultūrinį skirtumą.

Fizinio išsivystymo veiksnių vertinimas. Tirtos grupės fizinį išsivystymą įvertino kaip veiksnį, turintį mažiausiai įtakos apsaugininko profesinei veiklai. 1 grupė gerą fizinį išsivystymą įvertino kaip labai reikalingą, o 2 grupė – kaip reikalingą savybę apsaugininko profesinėje veikloje. Tirtų grupių kokybiniai fizinio išsivystymo vertinimo rodikliai skyrėsi (7 lentelė, 6 pav.). 1 grupė savybes, turinčias įtakos profesinei veiklai, pagal svarbą išrikiavo taip: ūgis – 180–190 cm, normalus kūno masės indeksas, vidutinis kūno sudėjimas ir 26–30 metų. 2 grupė fizinio išsivystymo savybes išrikiavo kitaip: normalus kūno masės indeksas, normalus kūno sudėjimas, 26–30 metų ir 180 cm ūgis. Apsaugininkų fizinio išsivystymo vertinimai pasižymėjo mažesne sklaida. Amžiaus, ūgio ir kūno masės indekso 1 ir 2 grupių vertinimai patikimai skyrėsi. Vertinant apsaugininko kūno konstitucijos įtaką profesinei veiklai, patikimo skirtumo nenustatyta.

Makroveiksnių koreliacinių ryšių paieška. Atlikus vertinimų tarpusavio ryšių tyrimus (pagal Pirsono koreliacijos koeficientą) (8 lentelė), buvo nustatyti fizinio parengtumo vertinimo koreliaciniai ryšiai su kitų savybių vertinimais. Apsaugininkų fizinio parengtumo rodiklių vertinimai turi teigiamus priklausomybės ryšius su profesinio parengtumo rodiklių vertinimais ($r=0,53$) bei psichinių savybių vertinimais ($r=0,67$), taip pat nustatytas teigiamas fizinio išsivystymo ir socialinių rodiklių vertinimų ($r=0,52$) ryšys. Vadovų vertinimų koreliacinių ryšių tyrimai parodė teigiamus fizinio parengtumo rodiklių vertinimo ryšius su socialinių veiksmų vertinimo rodikliais ($r=0,70$) ir fizinio išsivystymo rodiklių vertinimais ($r=0,55$). Abiejų grupių atsakymuose fizinio treniruotumo rodiklių vertinimas turėjo teigiamus ryšius su daugeliu kitų savybių vertinimais.

Apsaugininko profesinė veikla siejama su didele atsakomybe ir rizika. Tirtų grupių nuomonės šiuo klausimu panašios. Abiejų grupių visi tirti veiksniai buvo aukštai įvertinti. Parenkant šiuos srities darbuotojus, tikslinga taikyti mūsų taikytą metodiką, tai padės tikslingiau atrinkti tinkamus darbuotojus, ugdyti jų profesijai svarbias ypatybes.

Išvados

1. Apsaugininkų ir vadovų vertinimai atspindi intravertiškumo ir ekstravertiškumo požymius. Apsaugininkai daugumą vertinamų veiksnių įvertino šiek tiek aukščiau, o fizinio parengtumo ir socialinius rodiklius – patikimai aukščiau ($p < 0,001$) nei jų vadovai.

2. Tyrimų analizė parodė, kad apsaugininkai kaip būtiną apsaugininko sėkmingos profesinės veiklos sąlygą patikimai išskyrė ir įvertino tris veiksnius: aukštus psichikos rodiklius, gerą profesinį parengtumą ir gerą fizinį treniruotumą. Vadovai kaip būtiną sąlygą įvertino tik aukštus psichinius rodiklius.

3. Savybių vertinimų tarpusavio ryšių tyrimai parodė, kad abi grupės, kaip svarbiausią savybę ir turinčią didžiausią ryšį su apsaugos darbuotojo kitoms savybėms, nurodė fizinį treniruotumą.

4. Apsaugininkų vertinimai pasižymėjo mažesne sklaida, o vadovų – labai didele. Vertindami savybes, apsaugininkai labiau vadovavosi praktine patirtimi, o vadovai – labiau teorinėmis žiniomis. Gauti duomenys leis daryti prielaidas, kaip nustatyti ir įvertinti savybes, turinčias didžiausią įtaką apsaugos darbuotojo profesinei veiklai. Tai padės rengiant apsaugininkus bei pasirenkant ir vertinant personalą, turės teigiamos įtakos visuomenės saugumui.

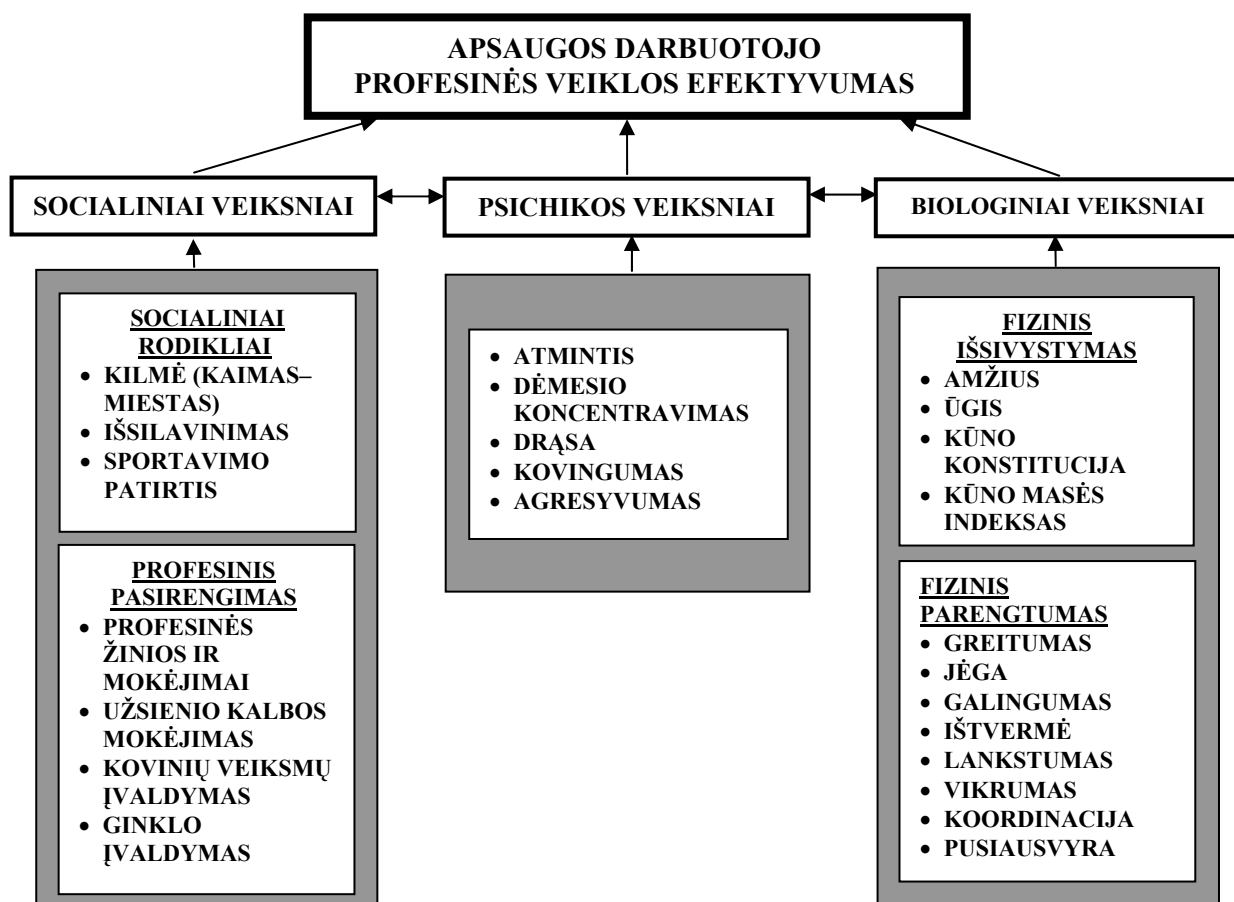
LITERATŪRA

1. **Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A.** Profesinio ugdymo pagrindai. – Vilnius, 2001.
2. **Anastasi A.** Differential psychology / Individual and group differences in behaviour. – New York, 1958.
3. **Anderson D.** Surviving edged weapons / Calibre press, Inc. (VHS), USA. (mokomasis videofilmas).
4. **Apsaugos** valdymas: mokymo kursų medžiaga. – Group4Securitas Training Limited. – Copenhagen, 1999.
5. **Asmens** bei turto saugos nuostatai // Valstybės žinios. 1993. Nr. 10.
6. **Asmens** bei turto saugotojų pirminio parengimo kursai // Valstybės žinios. 1997. Nr. 74.
7. **Bouchard C., Shephard R. Stephens T. et al.** Exercise, fitness and health: A consensus of current knowledge. – Champaign, IL: Human Kinetics, 1990.
8. **Bouchard C., Shephard R.** Physical activity and health: The model and key concepts // Physical activity, fitness and health. Ed. C. Bouchard, R. Shephard, T. Stephens. – Champaign, IL: Human Kinetics, 1994.
9. **Dabartinės** Lietuvių kalbos žodynas / Lietuvių kalbos institutas; redaktorių kolegija: Keinys S. – Vilnius, 2000.
10. **Kalesnykas R.** Privatizacijos procesai teisėtvarkoje. Dakt. dis. Lietuvos teisės universitetas. – Vilnius, 2002.
11. **Laužackas R.** Profesinio ugdymo turinio reforma: didaktiniai bruožai. – Kaunas: Leidybos centras, 1997.
12. **Lietuvos** profesijų klasifikatorius / Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba. – Vilnius, 1999.
13. **Nowicki Z. T.** Bank w obec przemocy. – Warszawa, 1997.
14. **Nusikalstamumas** ir teisėsaugos institucijų veikla 2001 m.: Statistikos rinkinys / Parengė V. Binkienė. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. – Vilnius, 2002.
15. **Riising A., Steinrud B.** Motor Control / Fysioterapeutisk analysemodel for udersøgelse og behandling. – København, 1986.
16. **Super D. E.** A life span, space perspective on convergence. M. L. Savickas & R. W. Lent (Eds.) Convergence in career development theories. – Palo Alto, CA: CPP Books, 1994.
17. **Stupnicki R.** Biometrika. – Warszawa, 2000.
18. **Stupnicki R.** Analiza i prezentacja danych ankietowych. – Warszawa, 2003.
19. **Šernas V.** Profesinės edukologijos šerdis – veiklos didaktika. Profesinis rengimas. – Kaunas: VDU, 1998. Nr. 1.
20. **Tarptautinių** žodžių žodynas / sudarytojai A. Bendorienė, V. Bogušienė, E. Dągytė ir kiti. Atsakingasis redaktorius A. Kinderys. – Vilnius, 2001.

1 lentelė. Kokybinių ir kiekybinių vertinimų atitikimas

Vertinimo balai	Procentinis vertinimo atitikimas	Žodinis rezultatų vertinimas	Žodinis savybių vertinimas
10	96–100 %	Puikiai	Būtina
9	90–95 %	Labai gerai	
8	80–89 %	Gerai	Labai reikalinga
7	70–79 %	Pakankamai	Reikalinga
6	60–69 %	Patenkinamai	
5	50–59 %	Silpnai	Nereikalinga
4	40–49 %	Nepatenkinamai	
3	30–39 %	Blogai	Netinkama
2	20–29 %	Labai blogai	
1	0–19 %	Visai blogai	

1 pav. Veiksniai, turintys įtakos apsaugos darbuotojo profesinei sėkmei

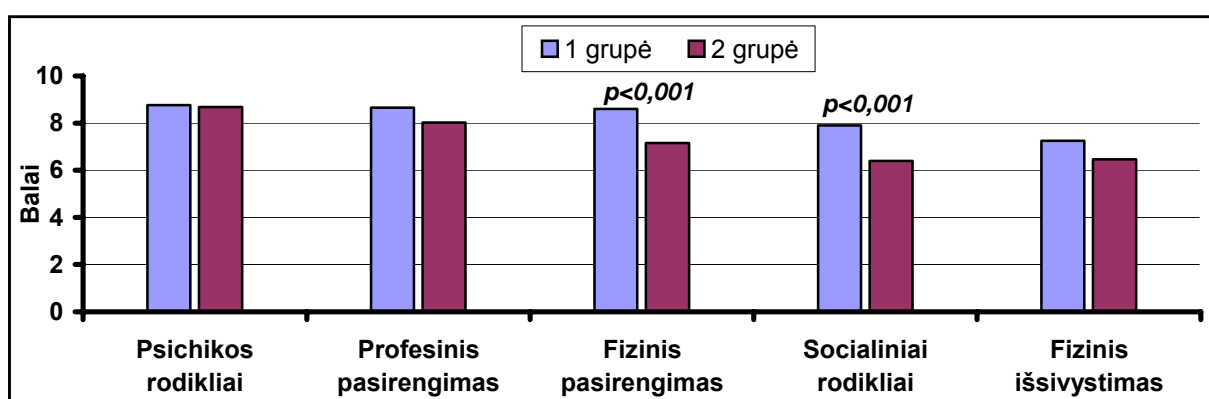
2 lentelė. Tyrime dalyvavusių grupių duomenys

Savybės		Amžius	Išsilavinimas*	Bendras darbo stažas	Darbo stažas apsaugos versle
Rodikliai		(metų)	(balų)	(metų)	(metų)
1 gr. (n=102)	X	26,33	2,18	6,88	3,31
	S	5,97	1,48	6,08	2,49
	Sx	0,57	0,14	0,58	0,24
	V	22,67	68,06	88,41	88,41
2 gr. (n=33)	X	34,88	4,67	13,94	8,71
	S	5,72	0,60	7,78	4,32
	Sx	1,00	0,10	1,35	0,75
	V	16,40	12,75	55,80	49,54
d		8,55	2,49	7,06	5,40
t		7,45	2,13	4,80	6,84
p		<0,001	-	<0,001	<0,001

Išsilavinimas* (1 – vidurinis; 2 – spec. vidurinis; 3 – aukštesnysis; 4 – nebaigtas aukštasis; 5 – aukštasis).

3 lentelė. Veiksnių, veikiančių apsaugininko profesinės veiklos sėkmę, vertinimas (balai)

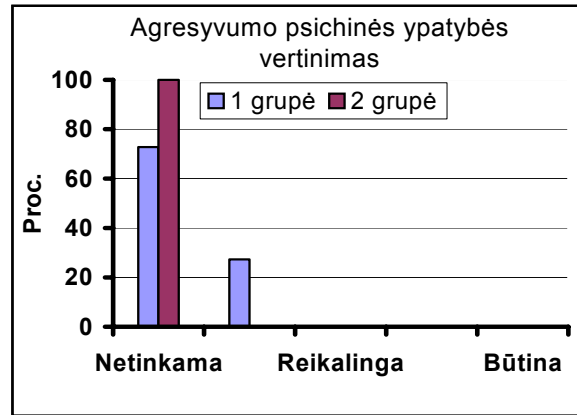
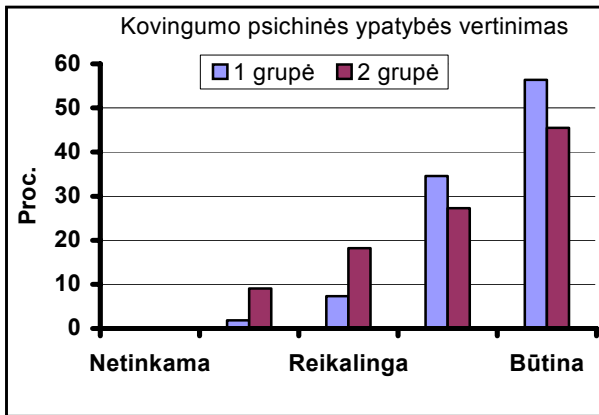
Savybės Rodikliai		Psichikos rodiklių vertinimas	Profesinio parengtumo vertinimas	Fizinio parengtumo vertinimas	Socialinių rodiklių vertinimas	Fizinio išsivystymo vertinimas	Bendras veiksnių vertinimas
1 grupė (n=102)	X	8,77	8,66	8,60	7,90	7,25	8,24
	S	0,26	0,86	0,54	1,00	1,63	0,65
	Sx	0,12	0,43	0,16	0,33	0,44	0,29
	V	2,97	9,93	6,28	12,66	22,48	7,89
2 grupė (n=33)	X	8,69	8,02	7,16	6,39	6,47	7,35
	S	0,86	0,87	0,96	0,76	1,63	1,00
	Sx	0,37	0,43	0,29	0,25	0,44	0,45
	V	9,90	10,85	13,41	11,89	25,19	13,61
d t p		0,08	0,64	1,44	1,51	0,78	0,89
		0,21	1,05	4,36	3,68	1,26	1,22
		-	-	<0,001	<0,001	-	-

2 pav. Veiksnių, veikiančių apsaugos darbuotojo profesinės veiklos sėkmę, vertinimas

4 lentelė. Psichikos rodiklių svarbos apsaugininko profesinei veiklai vertinimas (balai)

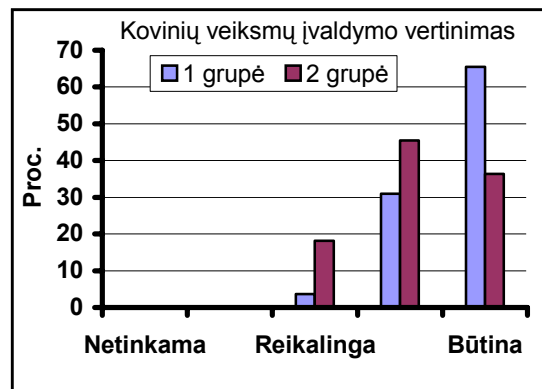
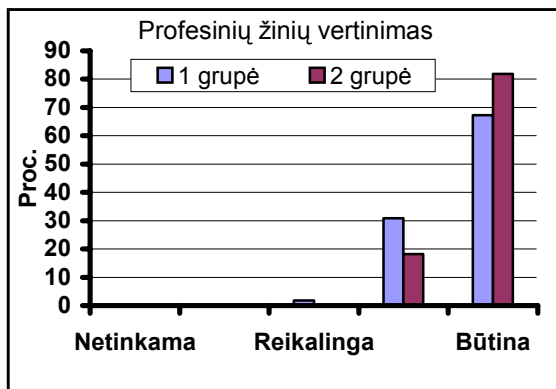
Savybės Rodikliai		Dėmesio koncentravimas	Regimoji atmintis	Drąsa	Kovingumas	Agresyvumas
1 grupė (n=102)	x	9,07	8,96	8,82	8,53	1,53
	S	1,21	1,28	1,53	1,52	1,43
	Sx	0,12	0,12	0,15	0,14	0,14
	V	13,33	14,33	17,39	17,81	93,74
2 grupė (n=33)	x	9,36	9,09	8,09	7,55	0,64
	S	0,99	1,26	1,81	1,75	0,78
	Sx	0,17	0,22	0,31	0,30	0,14
	V	10,62	13,85	22,36	23,21	121,86
Vertinimų skirtumas	d	0,29	0,13	0,73	0,98	0,89
	t	1,38	0,52	2,15	2,97	4,45
	p	-	-	-	<0,01	<0,001

3 pav. Kai kurių psichinių savybių vertinimų procentinis pasiskirstymas

5 lentelė. Profesinio parengtumo rodiklių svarbos apsaugininko profesinei veiklai vertinimas (balai)

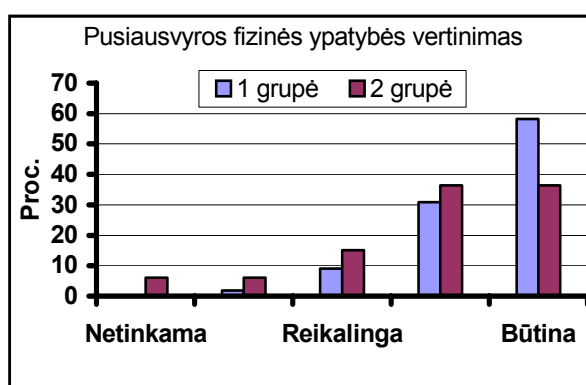
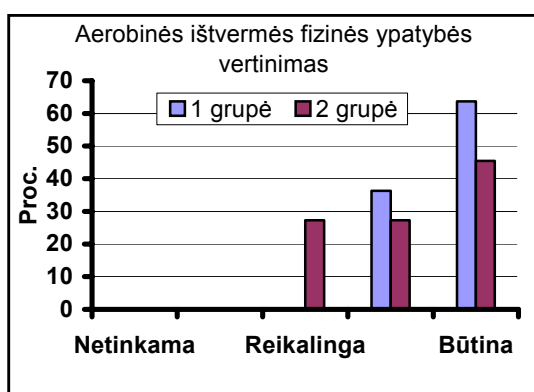
Savybės		Ginklo įvaldymas	Kovinių veiksmų įvaldymas	Profesinės žinios	Užsienio kalbos mokėjimas
Rodikliai					
1 grupė (n=102)	x	9,20	8,93	9,13	7,38
	S	1,33	1,22	1,15	2,00
	Sx	0,13	0,12	0,11	0,19
	V	14,49	13,72	12,60	27,15
2 grupė (n=33)	x	7,82	8,00	9,18	7,09
	S	1,88	1,37	1,36	1,33
	Sx	0,33	0,24	0,24	0,23
	V	24,03	17,12	14,78	18,78
Vertinimų skirtumas	d	1,38	0,93	0,05	0,29
	t	3,83	3,44	0,19	0,97
	p	<0,001	<0,001	-	-

4 pav. Kai kurių profesinio parengtumo rodiklių vertinimų procentinis pasiskirstymas

6 lentelė. Fizinio parengtumo rodiklių svarbos vertinimas (balai)

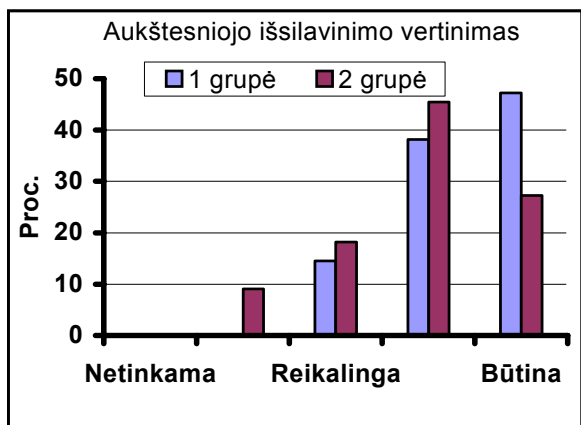
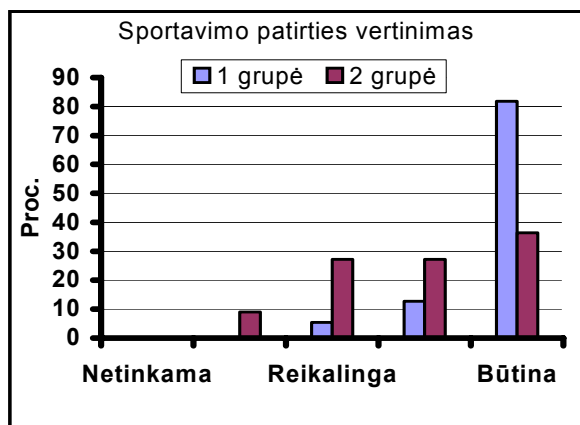
Savybės Rodikliai		Išvermė	Greitumas	Jėga	Galingumas	Vikrumas	Lankstumas	Pusiausvyra
1 grupė (n=102)	x	9,11	9,42	8,51	8,80	8,95	8,09	8,60
	S	1,03	0,83	1,67	1,26	1,53	1,54	1,54
	Sx	0,10	0,08	0,16	0,12	0,15	0,15	0,15
	V	11,26	8,79	19,61	14,34	17,05	18,98	17,90
2 grupė (n=33)	x	7,82	8,27	6,00	7,73	8,18	6,88	6,82
	S	1,78	1,74	2,45	1,89	1,67	2,57	2,67
	Sx	0,31	0,30	0,43	0,33	0,29	0,45	0,47
	V	22,71	21,00	40,82	24,48	20,37	37,38	39,23
Vertinimų skirtumas	d	1,29	1,15	2,51	1,07	0,77	1,21	1,78
	t	3,91	3,71	5,46	3,06	2,33	2,57	3,63
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,01	<0,05	<0,05	<0,001

5 pav. Kai kurių fizinio parengtumo rodiklių vertinimų procentinis pasiskirstymas

6 lentelė. Socialinių veiksnių svarbos vertinimas (balai)

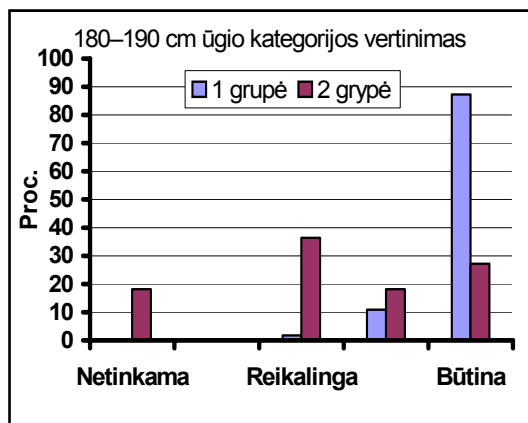
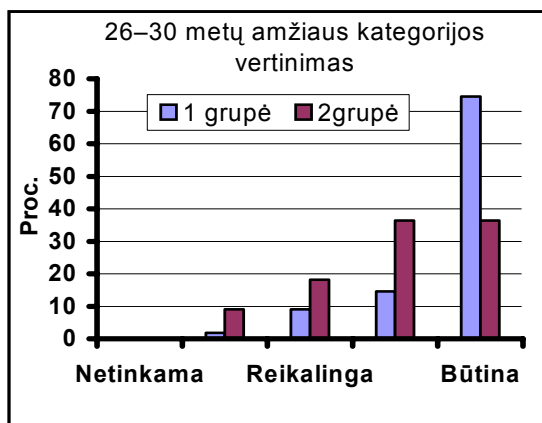
Savybės Vertinimas		Spec. vidurinis išsilavinimas	Aukštesnysis išsilavinimas	Kilmė iš miesto	Sportavimo patirtis	Nesportavęs
1 grupė (n=102)	x	8,05	8,38	9,24	9,38	3,27
	S	1,51	1,37	1,52	1,29	2,10
	Sx	0,14	0,13	0,14	0,12	0,20
	V	18,79	16,40	16,46	13,77	64,24
2 grupė (n=33)	x	6,91	6,36	6,91	7,36	3,18
	S	2,05	1,95	2,61	2,04	2,07
	Sx	0,36	0,34	0,46	0,36	0,36
	V	29,70	30,64	37,84	27,75	65,01
Vertinimų skirtumas	d	1,14	2,02	2,33	2,02	0,09
	t	2,92	5,61	4,85	5,32	0,22
	p	<0,01	<0,001	<0,001	<0,001	-

5 pav. Kai kurių socialinių rodiklių vertinimų procentinis pasiskirstymas

7 lentelė. Fizinio išsivystymo rodiklių svarbos vertinimas (balai)

Savybės Rodikliai		Amžius 26–30 metų	Ūgis 180–190 cm	Kūno konstitucija: vidutinio kūno sudėjimo	Kūno masės indeksas: normalus (20–24,9)
1 grupė (n=102)	x	8,78	9,38	8,98	9,35
	S	1,53	1,00	1,76	1,46
	Sx	0,15	0,10	0,17	0,14
	V	17,41	10,71	19,60	15,64
2 grupė (n=33)	x	7,45	6,18	7,55	7,91
	S	1,91	3,32	2,85	2,14
	Sx	0,33	0,58	0,50	0,37
	V	25,56	53,72	37,79	27,07
Vertinimų skirtumas	d	1,33	3,20	1,43	1,44
	t	3,60	5,42	1,93	3,60
	p	<0,001	<0,001	-	<0,001

6 pav. Kai kurių fizinio išsivystymo rodiklių vertinimų procentinis pasiskirstymas

8 lentelė. Veiksnių, turinčių įtakos apsaugininko profesinės veiklos sėkmei, koreliaciniai ryšiai

Vadovai (n=33)	Veiksnių vertimai	Socialinių veiksnių	Fizinio išsivystymo	Fizinio parengtumo	Profesinio parengtumo	Psichinių savybių	Apsaugininkai (n=102)
	Socialinių veiksnių			0,52	0,23	0,32	
Fizinio išsivystymo	0,37			0,28	0,34	0,37	
Fizinio parengtumo	0,70	0,55			0,53	0,67	
Profesinio parengtumo	0,14	0,17	0,24			0,33	
Psichinių savybių	-0,37	0,34	0,09	0,31			

Appraisal of Guards' Qualities Affecting the Efficiency of Professional Activities

Assoc. Prof. Dr. Stanislavas Dadelo

Vilnius Gediminas Technical University

Keywords: *guards, professional appraisal.*

SUMMARY

The present article purposed to determine how guards and respective executives appraised the influence produced by various human qualities upon the efficiency of professional activity of a guard. The research was carried out at a private security guard service. The research involved 33 executives (group 1) and 102 guards (group 2) directly securing safety at enterprises and facilities. A survey was made by means of a questionnaire. The questionnaire consisted of a set of closed questions with a suggested range of quantitative responses. Qualities offered for appraisal were grouped by their character into the social, the mental, and the biological ones. The results showed that respondents made high demands on guard's qualities offered for appraisal. Respondents thought that all suggested qualities were important for successful professional activities. However the qualities may be divided into the following six groups by their importance to professional activities: the essential, the very necessary, the necessary, the inessential, the unnecessary, and the inadmissible ones. The professional activity of a guard was related to high responsibility and risk. All investigated factors received high appraisal in both groups. We believe that it is expedient to use our technique for the selection of workers wishing to work in the above-mentioned area. It will help to determine them more accurately and to develop vital professional qualities.

